

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 31
Книга 1**

Рівне – 2019

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 31. Кн. 1. Рівне: РДГУ, 2019. 220 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Шугасєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любова – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 28 листопада 2019 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

Серія КВ №15857-4329Р

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
http://fipmv.rv.ua/

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

УКРАЇНСЬКА ТЕМАТИКА В ДОКУМЕНТАХ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОГО ПРАВОЗАХИСНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ХАРТІЇ 77

Руслан Постолювський

Рівненський державний гуманітарний університет
Україна, 33027, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12
e-mail: rectorat@rdgu.uar.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3004-582X>

Андрій Слесаренко

Рівненський державний гуманітарний університет
Україна, 33027, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12
e-mail: avslesarenko@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/000-0001-7648-4003>

У статті автори проаналізували присутність української тематики в документах чехословацького правозахисного об'єднання Хартії 77. Визначено, що українська тема представлена у двох документах Хартії 77: документі «До аварії на Чорнобильській атомній електростанції» (6 травня 1986 р.) та телеграмі чехословацьких правозахисників до Львова, адресована групі «Довіра» (22 квітня 1989 р.). Інформаційними приводами їх створення слугували чорнобильська катастрофа – техногенна аварія всесвітнього масштабу – та брутальний розгін мирної маніфестації у Львові. Документи Хартії 77 зацікавили увагу правозахисників та громадськості на пізньорадянських реаліях – відсутності/приховуванні владою інформації від суспільства щодо радіоактивного забруднення та черговому порушенні прав людини в радянській Україні.

Ключові слова: Хартія 77, дисидентський рух, Чехословаччина, Україна, чорнобильська аварія, львівська група «Довіра».

Ruslan Postolovskyj, Andriy Slesarenko. UKRAINIAN THEMES IN THE DOCUMENTS OF THE CZECHOSLOVAK HUMAN RIGHTS ASSOCIATION CHARTER 77.

In the article the authors analyzed the presence of Ukrainian subjects in the documents of the Czechoslovak human rights association Charter 77. It is noted that the appearance in 1977 of the Charter 77 of the Czechoslovak Republic, an openly informal association for the control of fundamental rights, is a significant event in the history of this country. He was denied the opportunity to legally participate in the political life of society by former members of the Communist Party, prominent non-communist intellectuals, representatives of Christian circles and the cultural underground.

The development of civic initiatives became a catalyst for the revitalization of social and political life in Czechoslovakia in the second half of the 1980s. Not only did

the number of citizens' initiatives grow, but their programs were politicized. In a number of programmatic statements, these groups or their representatives rejected the principle of the so-called leadership of the Communist Party as incompatible with the principle of equality of citizens and the code of civil and political rights. The source of the study is the documents and materials of human rights activists, activists, first published in the monthly self-publishing bulletins «Information on the Charter 77» («Informace o Chartě 77») «Report from the Eastern European Information Agency» («Zpráva východoevropské informační agentury»), «Bulletin Independent Peace Community – The Demilitarization Initiative» («Bulletin nezavisleho miroveho sdružení – Iniciativy za demilitarizaci»). It is determined that the Ukrainian the me is presented in two documents of Charter 77: the document «To the Chernobyl power station disaster» (May 6, 1986) and the telegram sent by Czechoslovak human rights activists to Lviv addressed to «Dovira» group (April 22, 1989). The informational reason for their creation was the Chernobyl disaster – an anthropogenic accident of the world's scale, and the brutal dispersal of a peaceful demonstration in Lviv. The documents of Charter 77 focused the attention of human rights activists and the public on the late Soviet realities – the lack of / concealing of information from the public on radioactive contamination and the subsequent violation of human rights in Soviet Ukraine.

Key words: Charter 77, dissident movement, Czechoslovakia, Ukraine, Chernobyl disaster, Lviv group «Dovira».

Поява у 1977 р. у Чехословаччині Хартії 77 – відкритого неформального об'єднання щодо контролю над дотриманням основних прав людини – помітна подія в історії цієї держави. Його створили позбавлені можливості легально брати участь у політичному житті суспільства колишні члени комуністичної партії, відомі інтелектуали-некомуністи, представники християнських кіл та культурного андеграунду. У правовому відношенні Хартія 77 спиралася на ратифіковані чехословацьким парламентом у кінці 1976 р. та опубліковані у Збірці законів міжнародні гельсінські домовленості щодо економічних, соціальних і культурних прав людини.

Діяльність Хартії 77 за тринадцять років існування до листопада 1989 р. то активізувалася, то ставала малопомітною через репресії комуністичної влади. Вона щорічно публікувала документи у формі відкритих листів, заяв, комюніке (загалом понад 500), в яких висловлювалася стосовно найактуальніших проблем чехословацького суспільства 1970–1980-х років, зокрема, щодо соціальних і економічних прав, релігійних свобод, проблем пенсіонерів, становища національних меншин, необхідності економічної реформи, екологічної ситуації, перебування радянських військ, 40-річчя Другої світової війни, підготовки нової Конституції, проекту пам'ятника жертвам сталінських репресій та ін. Більшість документів виражала позицію членів об'єднання, деякі – точку зору груп хартистів, яку вони пропонували громадськості.

Міжнародні зв'язки чеських та словацьких дисидентів та їх багатогранна діяльність на міжнародних форумах на захист миру, участь в акціях на захист прав людини значно збільшили авторитет правозахисного об'єднання Хартії 77

на батьківщині, де репресії та переслідування правлячого комуністичного режиму «нормалізації» унеможливлювали популяризацію діяльності дисидентства та представників нонконформістської культури серед співгромадян. Упродовж тринадцяти років свого існування до листопада 1989 р. Хартія 77 стала важливим чинником суспільно-політичного життя Європи.

Хартії 77, її місце і ролі у дисидентському та правозахисному русі Чехословаччини 1970–1980-х років присвячені наші попередні публікації: «Роль демократичних традицій у формуванні «паралельної культури» в Чехословаччині в період від «Празької весни» до «оксамитової революції», «Еволюція традицій «неполітичної політики» в діяльності опозиційної демократичної організації Хартія 77 у Чехословаччині в 1977–1989 рр.», «Хартія 77 – правозахисне об'єднання в Чехословаччині (70–80-ті роки ХХ ст.)», «Дисидентський і правозахисний рух у Чехословаччині в 70–80-х роках ХХ ст.», «Міжнародна підтримка і зв'язки зарубіжної громадськості та емігрантських кіл з дисидентським рухом та нонконформістською культурою в Чехословаччині (1970–1980-ті роки)» [3; 4; 7; 5; 6].

Метою цієї статті є аналіз присутності української тематики в документах чехословацького правозахисного об'єднання Хартії 77. Джерельну основу дослідження складають документи та матеріали правозахисників, активістів, розміщені у самвидавничих виданнях, бюлетенях незалежних чеських громадянських ініціатив: «Інформаце о Харте 77» («Informace o Chartě 77»), «Зправа віходноевропске інформачні агентури» («Zprava vychodoevropske informační agentury») та «Бюлетені незавіслега міровега сдружені – Ініціативи за демілітарізації сполечности» («Bulletin nezavisleho miroveho sdružení – Iniciativy za demilitarizaci společnosti»).

Здійснений нами аналіз свідчить, що українська тема представлена у двох документах чехословацьких правозахисників. Аварії на Чорнобильській АЕС присвячений документ Хартії 77 «До аварії на Чорнобильській атомній електростанції» (6 травня 1986 р.). Документ було адресовано уряду ЧСРСР та Федеральному зібранню ЧСРСР. Досліджуваний документ оприлюднили тодішні речники Хартії програміст Мартін Палоуш, канцеляристка Анна Шабатова, журналіст і публіцист Ян Штерн. Вперше його було надруковано у самвидавничому журналі «Інформаце о Харте 77» 1986 р., номер 7 [8]. Інформацію про цей документ Хартії оприлюднили у політичному блоці новин закордонного радіо «Свобода» (чеська редакція) у травні 1986 р. Широкий загал мав можливість ознайомитися з текстом документа у 1990 р., коли його було надруковано у збірнику «Хартія 77. 1977–1989 рр. Від моральної до демократичної революції. Документація» (редактор Вілем Пречан, майбутній директор Інституту сучасної історії АН Чеської Республіки) [18]. Також текст пам'ятки під назвою «Лист Федеральним Зборам та уряду ЧСРСР щодо позиції чехословацьких урядовців до аварії на Чорнобильській атомній електростанції» було надруковано у другому томі тритомного зібрання документів Хартії 77, опублікованому Інститутом сучасної історії АН Чеської Республіки у 2007 р. [11].

У вступній частині документа наголошується, що «в українському Чорнобилі сталася найбільша в історії людства катастрофа атомної електростанції». Далі документ констатує, що «уряд СРСР змушений був визнати аварію лише після того, як у Швеції з'явився радіоактивний пил. Підвищений рівень радіації спостерігався у більшості європейських країн. Уряди більшості країн, де фіксувалося забруднення, попередили своїх громадян про небезпеку радіації та вжили ряд необхідних заходів: вагітним жінкам та дітям обмежували перебування на відкритому повітрі, дітям давали вживати йодовані таблетки, обмежували чи забороняли продаж продуктів, які могли зазнати впливу радіації, у НДР та інших країнах дітям давали свіже молоко тощо» [8, s. 3–4].

Правозахисники відзначили, що «Чехословацький уряд 30 квітня 1986 р. видав повідомлення, у якому зазначається, що на території ЧССР не було зафіксовано жодного підвищення рівня радіації. Потім настала п'ятиденна перерва, після якої Чехословацьке телеграфне агенство, 5 травня 1986 р., повідомило про незначне підвищення рівня радіації (на телебаченні 6 травня виступила головний санепідеміолог ЧСР Д. Зузкова)» [11, s. 777]. Документ відзначає, що «це вся інформація, яку офіційні органи надали у перші п'ять найкритичніших днів. Офіційні канали влади не вказали жодних конкретних заходів для населення, яке користувалося порадами радіо та телебачення сусідніх країн» [8, s. 4].

Документ наголошує, що «право на життя і здоров'я є основними правами людини, вимагаємо, щоб якнайшвидше було оприлюднено інформацію про випадки збільшення рівня радіації на території республіки. Особливо важливим є позиція галузевих фахівців з цього питання, які мали б інформувати громадськість про те, як слід поводитися у випадку радіоактивного зараження і які заходи вживати для уникнення небезпеки» [8, s. 4].

«Одночасно вимагаємо, – підкреслили автори документа, – щоб уряд ЧССР вимагав від радянського уряду оприлюднити всю інформацію щодо обставин катастрофи, ознайомив з нею громадськість і – головне – висловився, які з чорнобильської трагедії будуть зроблені висновки, зокрема йдеться про безпечне використання наших (чехословацьких – Р.П., А.С.) атомних електростанцій» [8, s. 4].

Наприкінці тексту документа зазначається, «що за умов значної густоти населення, подібна до чорнобильської аварія у Центральній Європі могла мати ще трагічніші наслідки. У випадку радіоактивного забруднення кордони не існують, мусимо про це піклуватися спільно» [8, s.4].

Варто зазначити, що чехословацькі правозахисники ще наприкінці 1970-х років звертали увагу на проблему безпеки атомних електростанцій у Чехословаччині та в Європі. Зокрема, Хартія 77 присвятила цій темі два документи: «Атомні електростанції в ЧССР» (27 листопада 1978 р.) та «Продовження дискусії щодо проблем атомних електростанцій» (28 квітня 1979 р.) [10; 9]. У останньому було вміщено відкритий лист відомого чеського фізика-ядерника Франтішека Яноуха.

Другий документ Хартії 77, що стосується України, це – Телеграма чехословацьких правозахисників до Львова, адресована групі «Довіра». Вперше документ було надруковано у самвидавничому журналі «Інформаце о Харте 77» («Informace o Chartě 77») 1989 р., номер 9 [16]. Текст пам'ятки під назвою «Телеграма групі «Довіра» у Львові, яка висловлює протест у зв'язку з брутальними діями української поліції проти передвиборчого зібрання» було надруковано також у другому томі тритомного зібрання документів Хартії 77, опублікованому Інститутом сучасної історії АН Чеської Республіки у 2007 р. [17].

У 1987 р. львівські пацифісти організували свою групу «Довіра», активісти якої брали участь у політичному процесі доби перебудови і відігравали вагомую роль у період протопартійного творення у Львові. У цей період ідеологічні пошуки львівської неформальної молоді проходили стадію підліткових і юнацьких ігрових утопій. Завдяки своїм географічним і соціокультурним особливостям Львів став унікальним майданчиком для прихованого визрівання незалежного мирного руху серед молоді, пропонуючи їй широкий вибір ідеології та цінностей «альтернативного» характеру. Про історію та діяльність львівської групи «Довіра» дивіться статтю дослідниці І.О. Гордєєвої [1].

Пацифізм для львівських гіпі став одним із способів подолання негативних сторін «великої відмови», за моделлю якої радянська неформальна молодь вибудовувала свої відносини з державою та суспільством у 1970-х роках. Тенденція до активної участі молоді в суспільному житті з'явилася у радянських гіпі на початку 1980-х років, коли в Москві та деяких інших містах вони спробували створити незалежний рух за мир і за встановлення довіри між Заходом і Сходом (групи Довіри). Групи Довіри дуже швидко набули світової популярності завдяки своїм миротворчим та правозахисним ініціативам [2].

Документ Хартії 77 датований 22 квітня 1989 р. Від імені Хартії 77 його оприлюднили тодішні речники: зоотехнік Томаш Граділек, психолог Дана Немцова та географ, програміст Олександр Вондра. Телеграма стала відповіддю на відкритий лист групі «Довіра», який вона надіслала чеським хартистам у березні. У своєму листі львівські активісти інформували чеських колег про березневі (1989 р.) події у Львові, під час яких сили правопорядку (міліція) вчинили брутальний розгін багатотисячної передвиборчої демонстрації (вибори народних депутатів СРСР – Р.П., А.С.) та затримали низку осіб на короткий термін.

У телеграмі наголошується, що (березневі події) «розцінюємо як прояви «старого мислення» брежньєвської ери, що включають залякування та відверте насилля над громадянами, намагання придушити прояви громадської думки дійсних людей». Документ підкреслює, що хартисти «висловлюють повну підтримку Ваших справедливих вимог, протестуємо проти маніпуляцій Вашого керівництва на чолі з першим секретарем Володимиром Щербицьким і бажаємо вам успіху у Ваших зусиллях за правду» [16, s. 1].

Телеграму солідарності львівській групі «Довіра» надіслала також чеська громадянська ініціатива «Незалежна мирна співдружність – ініціатива за демілітаризацію суспільства», що об'єднувала, головним чином, молодих людей [13]. Предметом інтересу «Незалежної мирної співдружності» була демілітаризація суспільства. Відзначимо, що львівська група «Довіра» надіслала

22 листопада 1988 р. президенту ЧССР та чехословацькому уряду відкритого листа, в якому вимагала звільнення трьох ув'язнених членів «Незалежної мирної співдружності»: Гани Марванової, Томаша Дворжака і Любоша Видри [12; 13].

У квітневому випуску (1989 р.) самвидавничого бюлетеня «Інформаце о Харте 77» було оприлюднено також телеграму Хартії 77 до Грузії, яку адресували тодішньому генеральному секретареві компартії Грузії Гіві Гімбарідзе, в якій висловлювався протест проти брутального розгону мирної демонстрації у Тбілісі військовими [15].

Отже, здійснений аналіз свідчить про присутність української тематики в документах Хартії 77. Інформаційними приводами їх створення слугували чорнобильська катастрофа – техногенна аварія всесвітнього масштабу – та брутальний розгін мирної маніфестації у Львові. Документи Хартії 77 зацентрували увагу правозахисників та громадськості на пізньорадянських реаліях – відсутності/приховуванні владою інформації від суспільства щодо радіоактивного забруднення та черговому порушенні прав людини в радянській Україні.

Джерела та література

1. Гордеева И.А. Из документов по истории Львовской группы за установление доверия между Востоком и Западом, 1987–1988. *Acta samizdatica/ Записки о самиздате*. Вып. 3. Т.3. Москва: ГПИБ, Мемориал, 2017. С.160–178.
2. Львівська група «Довіра». URL: [http:// www.lvivcenter.org](http://www.lvivcenter.org).
3. Постоловский Р.М. Роль демократических традиций в формировании «паралельной культуры» в Чехословакии в период от «пражской весны» до «бархатной революции». *Тоталитаризм и антитоталитарные движения в Болгарии, СССР и других странах Восточной Европы (20–80 гг. XX в.)*. Матер. междунар. науч. конф. в 2 т. Т. 2. Харьков, 1995. С. 209–216.
4. Постоловський Р.М. Еволюція традицій «неполітичної політики» в діяльності опозиційної демократичної організації «Хартія-77» у Чехословаччині в 1977–1989 рр. *Наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту. Серія: Історичні науки*. Т. 18. На пошану проф. В. С. Степанкова. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. С. 451–460.
5. Слесаренко А.В. Дисидентський і правозахисний рух у Чехословаччині в 70–80-х роках ХХ ст. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: наукові записки Рівненського державного гуманітарного ун-ту*: зб. наук. праць. Вип. 3. Рівне, 2004. С. 159–164.
6. Слесаренко А.В. Міжнародна підтримка і зв'язки зарубіжної громадськості та емігрантських кіл з дисидентським рухом та нонконформістською культурою в Чехословаччині (1970–1980-ті роки). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: наукові записки Рівненського державного гуманітарного ун-ту*: зб. наук. праць. Вип. 28. На пошану професора, ректора РДГУ Р. Постоловського. Рівне, 2016. С. 307–317.
7. Слесаренко А.В. Хартія-77 – правозахисне об'єднання в Чехословаччині (70–80-ті роки ХХ ст.). *Історична наука: проблеми розвитку*. Матер. міжнар. наук. конф. (17–18 травня 2002 р.) / Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2002. С. 141–144.

8. Dokument Charty 77/15/86 K havarii jaderne elektrarny (6 května 1986). *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1986. № 7. S. 3–4.
9. Dokument Charty Č.22. Pokračování diskuse o problematice jaderných elektráren (28 dubna 1979). *Informace o Chartě 77, samizdat*. 1979. № 7. S. 1–4.
10. Dokument Charty Č.22. Jaderne elektrarny v ČSSR (27 listopadu 1978). *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1978. № 14. S. 1–7.
11. Dopis Federalnímu shromáždění a vládě ČSSR k postoji čs. úředních míst po havarii jaderne elektrarny v Černobyli (Dokument č.15/86) (6 květen 1986). *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989. Sv. 2. 1984–1989* / Ed. B. Cisařovska, V. Prečan. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. S. 777.
12. Dopis ze Lvova. *Bulletin nezávislého mírového sdružení – Iniciativy za demilitarizaci společnosti*. Praha, samizdat. 1989. № 5. S. 16.
13. Dva telegramy do SSSR (24.04.1989). *Zpráva východoevropské informační agentury*. Praha, samizdat. 1989. № 21.(27.04. 1989). S. 1.
14. Informace o dopise Skupiny Důvera ve Lvove prezidentu a vládě ČSSR (22 listopadu 1988). *Zpráva východoevropské informační agentury*. Praha, samizdat. 1988. № 11 (15–22 prosince 1988). S. 1.
15. Telegram Charty 77 do Gruzie. *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1989. № 9. (28.04.1989). S. 7.
16. Telegram Charty 77 do Lvova Skupině Důvera ve Lvove. *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1989. № 9. (28.04.1989). S. 7.
17. Telegram skupině Důvera ve Lvove, protestující proti brutálnímu postupu ukrajinské policie proti předvolebnímu shromáždění. *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989. Sv. 2. 1984–1989* / Ed. B. Cisařovska, V. Prečan. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. S. 1116.
18. K havarii v Černobyli (6 května 1986). *Charta 77. 1977-1989. Od morální k demokratické revoluci. Dokumentace*. Uspořádal V. Prečan. Scheinfeld – Schwarzenberg, Bratislava: Československé středisko nezávislé literatury, Archa, 1990. S. 294–295.

References

1. Gordeeva I.A. Iz dokumentov po istorii lvovskoj grupy za ustanovlenie doverija mezdu Vostokom i Zapodom, 1987–1988. *Acta samizdatica/Zapiski o samizdate*. Vol. 3. T.3. Moskva. Memorial, 2017. S. 160–178.
2. Lvivska grupa «Dovira». URL: Available from: [http:// www.lvivcenter.org](http://www.lvivcenter.org). [Accessed 15th April 2017].
3. Postolovskyi R.M. Rol demokratycheskykh tradytsiy v formirovaniy «paralelnoi kultury» v Chekhoslovakyi v peryod ot «prazhskoi vesny» do «barkhatnoi revoliutsyy». *Totalyaryzm y antytotalyarnnye dvyzheniya v Bolharyi, SSSR y druykh stranakh Vostochnoi Evropy (20-80 hh. KhKh v.)*. Mater. mezhdunar. nauch. konf. v 2 t. T.2. Kharkov, 1995. S. 209–216.
4. Postolovskyi R.M. Evoliutsiia tradytsii «nepolitychnoi polityky» v diialnosti opozytsiinoi demokratychnoi orhanizatsii «Khartiia-77» u Chekhoslovachchyni v 1977–1989 rr. *Nauk. pr. Kamianets-Podil. nats. un-tu. Serii: Istorychni nauky*.

- T. 18. Na poshanu prof. V. S. Stepankova. Kam'ianets-Podilskyi: Oiiium, 2008. S. 451–460.
5. Slesarenko A.V. Dysydentskyi i pravozakhysnyi rukh u Chekhoslovachchyni v 70–80-kh rokakh XX st. *Aktualni problemy vitchyznianoi ta vsesvitnoi istorii: naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho un-tu*: zb. nauk. prats. Vyp. 3. Rivne, 2004. S. 159–164.
 6. Slesarenko A.V. Mizhnarodna pidtrymka i zviazky zarubizhnoi hromadskosti ta emihrantskykh kil z dysydentskym rukhom ta nonkonformistskoiu kulturoiu v Chekhoslovachchyni (1970–1980-ti roky). *Aktualni problemy vitchyznianoi ta vsesvitnoi istorii: naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho un-tu*: zb. nauk. prats. Vyp. 28. Na poshanu profesora, rektora RDHU R. Postolovskoho. Rivne, 2016. S. 307–317.
 7. Slesarenko A.V. Khartiia-77 – pravozakhysne obiednannia v Chekhoslovachchyni (70–80-ti roky XX st.). *Istorychna nauka: problemy rozvytku*. Mater. mizhnar. nauk. konf. (17–18 travnia 2002 r.) / Skhidnoukrainskyi nats. un-t im. V. Dalia. Luhansk, 2002. S. 141–144.
 8. Dokument Charty 77/15/86 K havarii jaderne elektrarny (6 května 1986) (1986). *Informace o Chartě 77*. Samizdat. № 7. S. 3–4.
 9. Dokument Charty Č.22. Pokračovani diskuse o problematice jadernych elektraren (28 dubna 1979) (1979). *Informace o Chartě 77*. Samizdat. № 7. S. 1–4.
 10. Dokument Charty Č. 22. Jaderne elektrarny v ČSSR (27 listopadu 1978) (1978). *Informace o Chartě 77*. Samizdat. № 14. S. 1–7.
 11. Dopis Federalnimu shromažděni a vlade ČSSR k postoji čs. úřednich míst po havarii jaderne elektrarny v Černobyly (Dokument č.15/86) (6 květen 1986). *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989. Sv. 2. 1984–1989* / Ed. B. Cisařovska, V. Prečan. Praha: Ustav pro soudobe dějiny AV ČR, 2007. S. 777.
 12. Dopis ze Lvova. *Bulletin nezavisleho miroveho sdruzeni – Iniciativy za demilitarizaci společnosti*. Praha, samizdat. 1989. № 5. S. 16.
 13. Dva telegramy do SSSR (24.04.1989). *Zprava vychodoevropske informačni agentury*. Praha, samizdat. 1989. № 21.(27.04. 1989). S. 1.
 14. Informace o dopise Skupiny Důvera ve Lvove prezidentu a vlade ČSSR (22 listopadu 1988). *Zprava vychodoevropske informačni agentury*. Praha, samizdat. 1988. № 11 (15–22 prosince 1988). S. 1.
 15. Telegram Charty 77 do Gruzie. *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1989. № 9. (28.04.1989). S. 7.
 16. Telegram Charty 77 do Lvova Skupině Důvera ve Lvove. *Informace o Chartě 77*. Samizdat. 1989. № 9. (28.04.1989). S. 7.
 17. Telegram skupině Důvera ve Lvove, protestující proti brutalnimu postupu ukrajinske policie proti předvolebnimu shromažděni. *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989. Sv. 2. 1984–1989* / Ed. B. Cisařovska, V. Prečan. Praha: Ustav pro soudobe dějiny AV ČR, 2007. S. 1116.
 18. K havarii v Černobyly (6 května 1986). *Charta 77. 1977–1989. Od moralni k demokraticke revoluci. Dokumentace*. Us pořadal V. Prečan. Scheinfeld – Schwarzenberg, Bratislava: Československe středisko nezavisle literatury, Archa, 1990. S. 294–295.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Ващук Дмитро

ДЕКІЛЬКА ДОКУМЕНТІВ ІЗ ІСТОРІЇ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ
КИЇВСЬКОГО МІЩАНИНА ФІЦИ КОБИЗЕВИЧА 3

Гурбик Андрій

УКРАЇНСЬКЕ КОЗАЦТВО В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ
БАЗОВИХ АРХЕТИПІВ УКРАЇНЦІВ 7

Шеретюк Руслана

ТРИНІТАРСЬКА ШКОЛА В ТЕОФІПОЛІ: ОСНОВНІ ВІХИ ІСТОРІЇ
ТА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ НАБУТКИ (1773–1831 РР.) 15

Галуха Любов

ПРАВОСЛАВНЕ ДУХОВЕНСТВО ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ У
ПОДІЯХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 24

Кравченко Ярослава

ДОЛЯ ВАСИЛЯ ВЕРХОВИНЦЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ) 38

Жилюк Сергій, Шапранський Сергій

«ТОМОС 2019»: ДИСКУРС ЗУМОВЛЕНЬ УТВОРЕННЯ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ 51

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Блануца Андрій

«НАУКА» ВЕЛИКОГО КНЯЗЯ ЛИТОВСЬКОГО І КОРОЛЯ ПОЛЬСЬКОГО
СИГІЗМУНДА ІІ АВГУСТА НА ЕЛЕКЦІЙНІ ПОВІТОВІ
СЕЙМИКИ ШЛЯХТІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО
ДО ВАЛЬНОГО СЕЙМУ 1572 Р. 61

Ціватий Вячеслав

ПЕРЕГОВОРНІ ПРАКТИКИ І ТРАДИЦІЇ В ЄВРОПІ КІНЦЯ ХVІІІ –
ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ: ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ
ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ 70

<i>Озимчук Олег, Люшин Дмитро</i> АНАЛІЗ РИМСЬКИХ ПАРАДНИХ І ТУРНІРНИХ ОБЛАДУНКІВ І–ІІІ СТ. ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМ ТА ІКОНОГРАФІЧНИМ МАТЕРІАЛОМ	83
<i>Константинов Валентин</i> СОБЫТИЯ 1616 ГОДА В МОЛДАВСКОМ КНЯЖЕСТВЕ И ИХ ОТРАЖЕНИЕ НА ПОЛЬСКО-ТУРЕЦКИЕ ОТНОШЕНИЯ	92
<i>Chelcu Cătălina</i> THE SYNOD OF IAȘI (1642) – A HISTORIOGRAPHIC ASSESSMENT LE SYNODE DE IASI (1642) – UNE ÉVALUATION HISTORIOGRAPHIQUE ..	102
<i>Боголейша Светлана</i> РОССИЙСКО-ЛИТОВСКИЙ МИРНЫЙ ДОГОВОР ОТ 12 ИЮЛЯ 1920 Г. И ОТНОШЕНИЕ К НЕМУ БЕЛОРУССКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ (RUSSIAN-LITHUANIAN PEACEFUL AGREEMENT OF JULY 12, 1920 AND THE ATTITUDE OF BELARUSIAN NATIONAL FIGURES	112
<i>Постоловський Руслан, Слесаренко Андрій</i> УКРАЇНСЬКА ТЕМАТИКА В ДОКУМЕНТАХ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОГО ПРАВОЗАХИСНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ХАРТІЇ 77	121
<i>Сіромський Руслан</i> НАРАДА ЕКСПЕРТІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ОТТАВІ 1985 РОКУ	129
<i>Sanzharevskyy Oleg</i> THE PRO-RUSSIAN PARAMILITARY ORGANIZATIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS IN THE “RUSSIAN WORLD” HYBRID STRATEGY ..	137

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

<i>Паславська Наталія</i> КОНФЛІКТИ В РЕМІСНИЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ПРИКЛАДІ КРАВЕЦЬКОГО ЦЕХУ У ЛЬВОВІ В XVI – XVIII СТ.)	147
<i>Бородинська Ліна</i> ГРОМАДА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ РІВНОГО У ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИНАХ 40–60-х РОКІВ ХХ СТ.	155

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

Смерека Богдан

БРУКАТКИ – НЕРЕАЛІЗОВАНА МІСЬКА ЛОКАЦІЯ
У ВОЛИНСЬКОМУ ВОСВОДСТВІ 165

Стоколос Надія

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ
ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
НІМЕЦЬКИХ АНАЛІТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ 171

Данильчук Віталіна

ДОКУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ
ОСТАРБАЙТЕРІВ 178

Биков Олександр, Сєєрова Ольга

РАДЯНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ МІФ У СУЧАСНІЙ
УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ 185

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Давидюк Руслана

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ГАЛИЧИНИ В УМОВАХ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ
(рецензія на монографію: Оксана Руда. Національно-освітня політика
урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках ХХ століття:
реалізація та рецепції) 197

Жив'юк Андрій

ДОЛЯ САКРАЛЬНИХ ПАМ'ЯТОК В УМОВАХ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР
(рецензія на книгу: Сергій Мочкін. Втрачені святині:
сакральні пам'ятки західних областей України у 1945–1965 рр.) 204

Томчук Любов

ШЛЯХ ЖІНКИ ДО ВИЗНАННЯ 209

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 31

Книга 1

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2019 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 15,4.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33014

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 31. Книга 1. Рівне: РДГУ, 2019. 220 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019